

SAARA TUOMAALA

Äänellisyys ja muistitieto

Haastattelut äänikulttuurin tuottamispaikkana

Historiankirjoituksessa äänimaisema kirjoitetaan uudestaan ja uudelleeniksi. Kellonlyönnit ovat vaienneet, mutta niiden taltioitu kaiku säilyy niin kauan kuin kuulijat muistavat lyönnit ja merkitsevät niitä muistiin. Menneille äänille annettavat merkitykset muuttuvat ja ankkuroiduvat uusiin, äänellisiin ja kirjoitettuihin yhteyksiinsä.

■ Miten äänet, äänellisyys ja äänikulttuuri tulevat esille eri aikakausien historiassa, historiantutkimuksessa ja laajemmin kulttuurintutkimuksessa? Lähestyn äänen ja äänellisyyden merkitystä erityisen historiallisen lähdeaineiston – haastattelun – muodostumisessa.¹ Sen yhteydessä hahmotan 1900-luvun alkupuolella maaseudulla syntyneiden suomalaiskertojien äänikulttuuria. Miten haastattelut voivat toimia äänikulttuurin tuottamispaikkana – vai voivatko ne? Miten kertojen äänissä mahdollisesti rakentuvat lapsuuden ja nuoruuden äänimaailmat? Toisin sanoen, miten ääni on sidottu paitsi tiettyyn kertomishetkeen, henkilökohtaiseen ilmaisuun ja kokemukseen, myös muisteltuun aikaan, paikkaan ja yhteisöön? Pohdinnassa nostan avainkäsitteiksi äänikulttuurin ja äänellisyyden rinnalla äänimuiston ja äänimaiseman, joiden avulla tuon esille laajemman kysymyksen aistikkulttuurista ja sen historiallisuudesta.

Haastattelut väitöskirjaani *Työtätekevästä käsistä puhtaiksi ja kirjoitettaviksi. Suomalaisen oppivelvollisuuskoulun ja maalaislasten kohtaaminen 1921–1939* (2004) varten tarjoavat monipuolisen ja haastavan aineiston tarkastella ääntä ja äänellisyyttä historian-tutkimuksessa.² Haastattelut tapahtuivat kertojen kodeissa. Mieleenpainuva oli

haastattelutilanteita säännöllisimmin häirinyt äänimuisto, kodeissa tasatunnein soivat kellot. Haastateltavilleni kellonlyönnit olivat merkittävä äänellinen signaali. Haastattelijana koin kellonsoiton toisinaan häiriötekijäksi. Huomasin pohtivani kellojen ääniä vielä vuosia haastattelujen jälkeen.

Perinteisissä yhteisöissä kaupungeissa ja maaseudulla kirkonkellojen soitto loi alueellisen ja maailmankuvallisen identiteetin saman pitäjän ja kuuluvalualueen sisällä eläville ihmisille.³ 1990-luvulla haastatteleminen kivijärveläisten ja paavolalaisten enemmistö kuului ensimmäiseen oppivelvollisuuskupolveen Suomessa. Koulunkäynti toi heidän elämänsä julkisen kellonsoiton, jolla oli oma akustinen rytmensä ja

1. Filosofian tohtori Saara Tuomaala on artikkelia kirjoittaessaan työskennellyt Suomen Akatemian tutkija-tohtorina ja projektitutkijana. Hänen tutkimuksensa ovat tohtoritutkijahanke *Maalaisnuoruus, kansalaisuus ja sukupuoli Suomessa 1917–1940* (2007–2009, Historian laitos, Helsingin yliopisto) ja *Women and Agency 1890–1917: Citizenship as gendering process in modern politics* Valta-tutkimushankkeessa *Strategic practices: hidden histories of gender in Finland 1880–2005* (2007–2010, Historian ja etnologian laitos, Jyväskylän yliopisto).

2. Oppivelvollisuus tuli Suomessa voimaan 1921 ja vaikutti lasten koulunkäyntiin erityisesti maaseudulla. Se vaikutti myös suomalaislapsuuden modernisoitumiseen. Väitöskirjatutkimuksessani (2004) tarkastelen kansakoulun ja maalaislasten kohtaamista 1920- ja 1930-luvulla mikropolitiisina prosesseina ja kokemukseksina. Kytken molemmat ulottuvuudet laajempaan kansalliseen kasvatushankkeeseen ja yhteiskuntapolitiikkaan, joka määrittäi oppivelvollisuuskoulun järjestämistä esimerkiksi tarkastelemisiani kahdessa maalaispitäjässä, keskusmaalaisella Kivijärvellä ja pohjoispohjanmaalaisessa Paavolassa. Lähdeaineistona toimivat 67 kivijärveläisen ja paavolalaisen haastattelut 1990-luvulla, koulujen, kuntien ja maakunta-arkistojen aineisto sekä aikakauden painettu opetusaineisto. Tulintani suomalaisen lapsuuden modernisoitumisesta muodostuu lähdeaineistojen tarjoamista moniulotteisista kokemukseksista, viranomaiskertomuksista ja pedagogisista kertomuksista käsin. Tarkastelen erilaisia aineistoja paitsi mikropolitiisesti ja kerronnallisesti, myös sukupuolihistoriallisesti ja ruumiinfenomenologisesti. Tutkimuksessa kasvatusta ja opetusta lähestytään erilaisissa kirjallisissa ja suullisissa lähdeaineistoissa kasvattajien asettamista päämääristä käsin, mutta myös kasvatettavien kokemuksina ja muistoina. Saara Tuomaala (2004b) *Työtätekevästä käsistä puhtaiksi ja kirjoitettaviksi. Suomalaisen oppivelvollisuuskoulun ja maalaislasten kohtaaminen 1921–1939*. Bibliotheca historica 89, Helsinki: SKS.

3. Ks. esim. Alain Corbin (2000) *Les Cloches de la Terre: Paysage sonore et culture sensible dans les campagnes au XIXe siècle*, Paris:Flammarion, coll. Champs.

institutionaalinen merkityksensä. Pyhänseutuun ja juhla-aikaan kuuluvien kristillisten kirkonkellojen rinnalla alkoi kuulua arkea rytmittävä kansakoulun kellonsoitto. Tämä valtiolliseen kansalaiskasvatukseen kuuluva äänimaiseman muutos toi paikallisyhteisöön ja lasten henkilökohtaiseen elämään modernin, tunnintarkan ajankäytön. Kiinnostavaa on, miten tarkoin 1900-luvun alkupuolella koulunsa käyneet olivat sisäistäneet tämän ajankäytön ja sen äänellisen rytmityksen osaksi arkeaan vielä vanhuudessa. Koulun julkinen kellonsoitto oli vaihtunut yksityiskotien kellonsoitoksi, joka parhaimmillaan kaikui eri huoneissa kaappikelloissa, seinäkelloissa, käkikelloissa, lipaston päällä pidettävissä koristeellisissa pienemmissä kelloissa sekä näkyi rintataasku- ja rannekelloissa. Nuorempien 1920-luvun lopulla syntyneiden kodeissa moinen kellojen ja niiden äänten runsaus oli väistynyt.

Haastatteluni muodostavat muistitietoa-aineiston, joka käsittelee lapsuus- ja nuoruusmuistoja pohjoisessa Keski-Suomessa ja Pohjois-Pohjanmaalla. Tein haastattelut Kivijärvellä ja Paavolassa kahdessa jaksossa 1990–91 ja 1995–96. Haastatelluista oli naisia 32 ja miehiä 35, kivijärveläisiä 32 ja paavolalaisia 35. Ennen 1910 syntyneitä oli neljä, 1910-luvulla syntyneitä 38, 1920-luvulla syntyneitä 23 ja 1930-luvulla syntyneitä kaksi henkilöä. Haastattelumateriaali koostuu yhteensä 160 muistelukerrasta.⁴

Tunsin molemmilta paikkakunnilta alun perin jonkin verran 1900-luvun alkupuolella syntyneitä, joita haastatteleamalla pääsin aloittamaan tutkimuksen. Muut haastateltavat löysin niin sanotulla lumipallomenetelmällä eli kyselemällä haastateltaviltani ja muilta paikkakuntalaisilta. Pyrkimyksenäni oli tavoittaa paitsi eri kylillä lapsuutensa ja nuoruutensa asuneita myös eri sukupuoliin, yhteiskunnallisiin luokkiin, poliittisiin ryhmiin ja maailmankuviin lukeutuvia ihmisiä. En etsinyt haastateltavia ilmoittamalla paikallisissa lehdissä, sillä tällöin oletin saavani haastateltavakseni ennen kaikkea kirjallisesti suuntautuneita ja omaelämäkerralliseen kerrontaan perehtyneitä henkilöitä sekä paikkakuntien ”perinneasiantuntijoita”.

Muistelukerrontaan ja muistitietoon perehtyneet kertojat, jotka toimivat paikallisen sukupolvikokemuksen tulkkeina ja julkisina esittäjinä, löysin helposti myös kyselemällä. Nimenomaan heitä ehdotettiin eniten haastateltaviksi. Enemmistö haastatelluista oli kuitenkin henkilöitä, joilla ei ollut varhaisempaa kokemusta tai halua omien lapsuusmuistojen kirjalliseen tai julkiseen esittämiseen. Pyytäessäni haastattelua monen ensimmäinen vastaus oli hämmäntynyt toteamus, että omassa lapsuudessa ei ollut mitään erityistä kerrottavaa. Ryhtyessäni haastattelemaan lapsuuden tavallisuus toimikin yhtenä tärkeänä haastattelukerronnan avauksena. Pyydytyistä haastatelluista kieltäytyi kolme, joista kaksi esitti syyksi liian traumaattiset lapsuusmuistot.

Haastattelut ja niiden tekstittäminen muodostaa yhden keskeisen haasteen äänen historialliselle tulkinnalle. Suomessa ääniä ja äänikulttuuria sekä niihin liittyviä muistoja on runsaasti tallennettuna erityisesti eri arkistoissa. Yleisradion arkistot muodostavat ainutlaatuisen kokoelman suomalaista 1900-luvun äänellistä kulttuuria. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkistot tarjoavat arvokkaan ja maailmanlaajuisesti arvioitunakin harvinaisen aineiston menneisiin ääniin, äänenkäyttöön, puheeseen ja osittain myös äänimaisemiin. SKS:n arkistoissa on perinne- ja muistitietoa vuodesta 1905 alkaen yli 30 000 tuntia äänitteitä ja vuodesta 1976 kuvanauhoitteina yli 1 000 kerääjän kokoamana. Samanaikaisesti äänitteiden arkistoinnissa on tapahtunut tekninen siirtyminen 1900-luvun alkupuolen vahaliieriöistä vähitellen levytykseen 1930-luvulla, nauhuriin 1950-luvulla, kunnes vuonna 2000 aloitettiin äänitteiden digitointi.⁵

4. Haastatteluihin sisältyvät varsinaisten nauhoitettujen teemahaastattelujen rinnalla seuraavat suulliset ja kirjalliset muistelukerrat: muistiinpanoina tehdyt teemahaastattelut, nauhahaastattelujen kirjalliset täydennykset, puhelinhaastattelut, omaelämäkerralliset kirjeet sekä epäviralliset tapaamiset, joista tein muistiinpanoja. Äänikulttuurin ja laajemmin aistimuistitutkimukseen liittyvät muistelukerronnan piirteet tulivat monipuolisemmin – ja haastavimmin – esille nauhoitetuissa haastattelutapaamisissa. Tuomaala (2004b) Liite 7.
5. Sirkka-Liisa Mettomäki & Risto Blomster (2010) 'Kansanperinnettä ääninä', *Hidienkivi* 3,17, 38.

Äänikulttuuri ja sitä koskeva muistitieto

Lapset kasvavat äänten kautta osaksi kulttuuriaan jo ennen syntymäänsä. Auditiivisten vaikutusten alkuperä ulottuu sikiökaudelle ja muoaa aistimellisena perustana vahvasti ihmisen kulttuuriolenoksi kehittymistä. Äidin kehon äänet, liike ja puhe työssä ja levossa, luonnon ja arjen moninaiset äänet, toisten ihmisten puhe, eläinten ääntely, häly ja melu, laulu ja toisinaan myös musiikki sekä lisääntyvästi koneiden ja laitteiden äänet ovat olleet vaihtelevasti läsnä. Siten lapsella on ensimmäinen ”äänikoti” jo syntymähetkellä, ja hän on osa yhteisönsä äänikulttuuria rytmijustaan lähtien.⁶ Ihmisen sidos erilaisiin ääniin ja niiden käyttöön vahvistuu syntymässä ja tarkentuu sen jälkeen koko lapsuuden ja nuoruuden ajan. Ruth Finnegan toteaa teoksessaan *Communicating. The Multiple Modes of Human Interconnection* (2002) äänten maailmasta ja sen antropologisesta lähtökohdasta:

”Ääni on laajasti käytetty elävien olentojen keskuudessa, se on ensimmäinen aisteista: kuulemme ääniä jo kohdussa ja ensimmäisistä tunneistaan alkaen ihmiset käyttävät kuuloa välineenä, jolla he selvittävät olemassaoloaan ja ovat vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Äänien avulla tuomme aktiivisesti esille läsnäolomme ja herätämme toisten huomion. Me myös muotoilemme ja opimme oman identiteettimme kuulemalla ääniä, joita teemme itse. Äänissä meillä on perustavanlaatuinen materiaali, jota ihmiset hyödyntävät moniulotteisella tavalla luodakseen ja säilyttääkseen kontaktin keskenään.”⁷

Varhaiset kokemukset sikiökaudella ja syntymän jälkeen ovat moniaistisesti elettyjä. Inhimillisen elämän alkaessa esimerkiksi äänet maistuvat ja saavat värejä sekä tuntuvat kaikkialla kehossa. Vaikka inhimillinen kyky kokonaisvaltaiseen kokemiseen varsinakin voimakkaiden kokemusten yhteydessä säilyy, aistien eriytyminen yksilön kehityksessä on ominaista ihmisrajille. Äänet muodostavat oman aistittavan osa-alueensa,

äänellisyyden (*vocality*⁸), joka kytkeytyy vähitellen aistien kulttuuriseen kokonaisuuteen. Aistien eriaistinen kulttuurinen eriytyminen kasvatuksen ja elämäntapojen keinoin jatkuu monesti hyvinkin pitkälle.⁹ Historiantutkijalla tässä eriytymisessä piilee vaaraa inhimillisen kokemisen ja tapahtumisen ymmärtämisessä liian yksioikoisesti tekstuaalis-visuaalisina prosesseina – osittain oman ammatillisen toiminnallisen ja aistillisen eriytyminen perusteella. Ihmiskunnan enemmistön aistihistoria on kuitenkin menneisyydessä ja myös nykyään jäsentynyt hyvinkin auditiivisesti, kuulonvaraisesti.

Aistihistoriaan olennaisesti liittyvänä ilmiönä kuuleminen ja äänet – äänikulttuuri – ovat keskeinen osa kulttuurihistoriaa, joka on vasta viime aikoina alkanut saada huomiota historiantutkimuksessa. Aistihistoriassa on keskeistä ihmisen pohtiminen psykofyysisenä kokonaisuutena.¹⁰ Osaltaan taustalla ovat muista lähitieteistä tai erityisaloilta saadut virikkeet, ennen kaikkea kulttuuriantropologiasta, folkloristiikasta, musiikkitieteestä, etnologiasta, ruumiinfenomenologiasta sekä kielitieteestä, fonetiikasta ja logopediasta. Historian parissa ääntä ja äänellisyyttä on pohdittu erityisesti muistitietohistoriassa, ja erityisesti sen haastattelukerrontaan keskittyneessä osa-alueessa

6. Saara Tuomaala (2010) 'Lapset Suomessa 1860–1960: Ääntä ja hiljaisuutta', teoksessa Anu Ahola & Juha Seitajärvi (toim.): *Suomalaisen lastenmusiikin historia*, Helsinki: Provisual (painossa).

7. Ruth Finnegan (2002) *Communicating. The Multiple Modes of Human Interconnection*, London: Routledge, 59. Käännös Saara Tuomaala.

8. Leslie C. Dunn & Nancy A. Jones (toim.) (1994) *Embodied Voices. Representing Female Vocality in Western Culture*, Cambridge: Cambridge University Press.

9. Ks. Saara Tuomaala (2005) 'Kuuliaiseksi ja ahkeraksi. Lastenkasvatus agraarikulttuurissa', teoksessa Pekka Laaksonen, Seppo Knuutila & Ulla Piela (toim.), *Kansan etiikkaa. Käsityksiä hyvästä ja pahasta*, Kalevalaseuran vuosikirja 84, Helsinki: SKS, 42–56.

10. Ks. esim. Karen Harvey (toim.) (2005) *The Kiss in History*, Manchester: Manchester University Press; Hannu Salmi (2001) 'Onko tuoksuilla ja äänillä menneisyys? Aistiympäristön historia tutkimuskohteena', teoksessa Kari Immonen & Maarit Leskelä-Kärki (toim.) *Kulttuuristoria. Jobdatus tutkimukseen*, Tietolipas 175, Helsinki: SKS, 339–357.

suullisessa historiassa.¹¹ Etnomusikologiassa on pohdittu musiikin sosiaalista ja kulttuurista luonnetta kiinnittämällä erityistä huomiota musiikkitekstiä ja kontekstien väliin suhteisiin.¹² Myös ääntä on mahdollista tutkia tästä näkökulmasta, erilaisina äänellisyyden konteksteina ja paikantuneena, historiallisena tietona. Poikkitieteisessä äänimaisematutkimuksessa ääniä ja äänellisyyttä on lähestytty 1970-luvulta alkaen ennen kaikkea kulttuurisissa prosesseissa jatkuvasti muotoutuvina inhimillisinä arjen kohtaamisina ja konteksteina. Äänet sisältävät pitkäkestoisia elementtejä ja ankkuroituvat sekä kulttuuri- että luonnonympäristöihin.¹³

Suomeen äänimaisematutkimus rantautui 1980-luvulla.¹⁴ Tutkimuksen piirissä äänimaisema (*soundscape*) määritellään yksilön ja yhteisön kulloistenkin äänten eleyksi kentäksi sekä heidän ymmärrykseen siitä. Se sisältää ihmisten, luonnon ja teknologian äänten, musiikin ja melun jatkuvasti muotoutuvan, dynaamisen kokonaisuuden, joka on peruslaadultaan historiallinen.¹⁵

11. Outi Fingerroos, & Tuulikki Kurki (toim.) (2008), *Ääniä arkistosta. Haastattelut ja tulkinta*, Helsinki: SKS.

12. Taru Leppänen & Sanna Rojola (2004) 'Musiikki ja tutkimus. Feministisiä kytköksiä rakentamassa', teoksessa Marianne Liljestrom (toim.), *Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta*, Tampere: Vastapaino, 70–89.

13. Äänimaisematutkimuksessa ja aistihistoriassa kontekstin käsitteellä ei ymmärretä luonnon- tai sosiaalisen ympäristön viitekehystä tai heijastuspintaa, joka määrittäisi kiinteästi ääni- ja aistimaailmaa. Kysymyksessä on pikemminkin aistimaailmoiden kuten kuulemisen ja äänellisyyden dialoginen suhde kokijan, yhteisön ja ympäristöjen välillä. Huolimatta siitä, että tämä dialogi koostuu muuttuvista prosesseista, se myös tuottaa tiettyjä toistuvia ajallis-paikallisia yhteyksiä, konteksteja. Helmi Järviluoma (2003) 'Oletko maisemissa? Lyhyt johdatus äänimaisematutkimukseen', teoksessa Tuomas Eerola, Jukka Louhivuori & Pirkko Moisala (toim.) *Jobdatus musikintutkimukseen*, Helsinki: Suomen musiikkitieteellinen seura, 349–350; ks. Outi Ampuja, Helmi Järviluoma, Kaarina Kilpiö & Heikki Uimonen, 'Muuttuva äänimaisema – johdatus tutkimukseen', teoksessa Outi Ampuja & Kaarina Kilpiö (toim.) *Kuultava menneisyys. Suomalaista äänimaiseman historiaa*, Turun historiallinen yhdistys ry, Turku 2005, 9–20; Helmi Järviluoma & Gregg Wagstaff (toim.) (2002) *Soundscape Studies and Methods*, Julk. 9, Turun yliopiston taideaineiden laitos A 51, Helsinki: Suomen Etnomusikologinen Seura.

Vastaavasti muistitietohistoriaan kuuluvan suullisen historian (*oral history*) aineistollisena lähtökohtana ja metodologisena haasteena on menneisyyden välittäminen ääninä ja äänellisyytenä tässä ja nyt, haastattelun kontekstissa. Toisin sanoen suullisen historian erityispiirre on auditiivisen lähdeaineiston muodostuminen haastattelijan ja haastateltavan välisessä vuorovaikutuksessa.¹⁶ Haastattelussa äänellisyyden ja siitä rakentuva

14. Tähän asti laajimmassa suomalaisessa projektissa *Acoustic Environments in Change* tutkittiin vuodesta 1998 alkaen eurooppalaisten kylien äänimaisemien muutoksia. Helmi Järviluoma (2002a) 'Memory and Acoustic Environments: Five European Villages Revisited', teoksessa Ellen Waterman (toim.) *Sonic Geographies Remembered and Imagined*, Yearbook of Sound-space Studies Vol.2, Manotick: Penumbra Press.

15. R. Murray Schafer (1977) *The tuning of the world*, Toronto: McLelland & Stewart Limited (1977), 274–275; R. Murray Schafer (1992) *A Sound education*, Indian River: Arena editions; Järviluoma (2003) 349; Ampuja et al. (2005), 12–13.

16. Nimityksessä suullinen historia korostuu tutkimuksen haastatteluluonnon sekä siihen sisältyvä kuulijan ja kertojan välinen dialogi. Suullinen historia perustuu usein ohjattuihin, temaattisesti rakennettuihin (puolistrukturoituihin) haastatteluihin; se voi toteutua myös strukturoimattomina syvähaastatteluinä. Käytännössä suullisen lähdemateriaalin kerääminen toteutuu usein näiden kahden menetelmän sekoituksena. Suullinen historia on kerrontaa, joka eroaa suullisesta perinteestä keskittymällä omakeittaisiin muistoihin. Muistelukerronnan analyysin sijasta painopiste on monesti menneisyyttä koskevassa elämänhistoriallisessa tiedossa. Kyseessä on muistitiedon tallentaminen haastateluissa, mikä tapahtui useimmiten 1980-luvulta 2000-luvulle nauhoitettuna ja nykyään digitaalisina taltiointeinä. Erityisesti perinteentutkimuksen piirissä on käytetty suomalaisen tutkimusperinteeseen paremmin soveltuvia käsitteitä historiallinen muistitieto tai *muistitietohistoria* englanninkielisen käännökseen suullinen historia (*oral history*) sijasta. Muistitieto on yleisnimitys menneisyyttä koskevalle tiedolle, joka voi koskea (oma)elämäkerrallista tietoa tai kansanperinnettä. Ks. Saara Tuomaala (2006) 'Sukupuolen kokemuksista muistitietohistoriaan', teoksessa Outi Fingerroos, Riina Haanpää, Anne Heimo & Ulla-Maija Peltonen (toim.) *Muistitietotutkimus*, Helsinki: SKS, 271–291; Annikki Kaivola-Bregenhøj (1996) *Narrative and Narrating. Variation in Jubo Oksanen's Storytelling*, Helsinki: Academia Scientiarum Fennica, 102–106; Valerie Raleigh Yow (1994) *Recording Oral History. A Practical Guide for Social Scientist*, Thousand Oaks: Sage, 3–15; Taina Ukkonen (2000), *Menneisyyden tulkinta kertomalla. Muistelupube oman historian ja kokemuskertomusten tuottamispaikkana*, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 797, Helsinki: SKS, 30–31, 38–44; Sirkka Hirsjärvi & Helena Hurme (2000) *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoriaa ja käytäntöjä*, Helsinki: Yliopistopaino, 35–37.

äänimaisema muodostuvat kaksinaiseksi. Kaksinainen luonne tulee esille paitsi kerrojen menneisyyteen liittyvien yksittäisten äänten ja yleisemmän äänimaiseman muistelussa, myös itse haastattelutilanteen äänissä. Menneisyyden äänimaisema ja -kulttuuri voivat rakentua myös tätä viitteellisemmin, elettyjen tilojen ja paikkojen, elämäkäytäntöjen ja sosiaalisten suhteiden kerronnallisessa kudoksessa. Haastateltavan ja haastattelijan jakamat äänet luovat omanlaista, tilannesidonnaista äänimaisemaa. Se on orientoitunut dialogisesti menneisyyden kuuntelemaan jakamiseen, vaikkakin eri osapuolille osittain erilaisia merkityksiä tuottavana.

Äänet syntyvät aina tietyissä paikoissa, yksilöiden, yhteisöjen ja luonnon tuottamina kuulohavaintoina. Ne laajenevat äänitiloiksi ja muotoutuvat äänimaisemiksi, joissa on lyhyt- ja pitempikestoisia piirteitä. Tekniset äänet, häly ja melu ovat muodostuneet teollisena aikakautena keskeiseksi perusääneksi, joka jäsentää äänimaisemia paikallisesti, alueellisesti ja globaalisti.¹⁷ Haastattelun ja muistitiedon tallentaminen äänittämällä perustuu myös tekniikan käyttöön. Ennen haastattelun alkamista kertoja antaa suostumuksensa teknologisesta sidoksesta tutkimussuhteen ja sen äänimaailman rakentamiseksi. Tälle sidokselle perustuu muistitiedon tallentuminen historiatieteelliseksi lähdeaineistoksi.¹⁸

Korvintodistaja ja äänimaiseman kohtaaminen

Poikkitieteisessä äänimaisematutkimuksessa ympäristöstään tarkkoja kuulohavaintoja tekevää, muistavaa tai muistiin merkitsevää henkilöä kutsutaan korvintodistajaksi (*ear-witness*¹⁹). Osa ihmisistä on suuntautunut herkistyneesti ja valppaasti kuuloaistin välittämään tietoon ja äänimaisemaan, samoin sen välittämiseen muille. Tällainen kertoja tai muistelijä tuo esille elämänsä historiaansa ja elinympäristöönsä liittyviä perusääniä, mutta myös niiden muutoksia, poikkeavuuksia ja vivahteita. Toisin sanoen hän rakentaa havainnoillaan ja muistoillaan äänimaisemaa, joka ankkuroituu erityiseen aistihistoriaan.²⁰

Äänimaisematutkimuksessa tätä korvintodistajan ominaisuutta on kehitetty ja hyödynnetty eri menetelmin, muun muassa aistimuistokävelyillä, jotka virittävät muistelua. Menetelmää on käytetty esimerkiksi Suomen Akatemian kuuden eurooppalaisen kylän äänimaisemien tutkimuksessa vuosina 2000–05. Tässä kansainvälisessä tutkimushankkeessa *Sonic Memories and Emplaced Pasts in European Villages* ja *Ääniympäristöt muutoksessa (AEC)* eri-ikäisiä ihmisiä on pyydetty valitsemaan maisema, polku ja tuttu reitti, joka oli ollut heille lapsuudessa tai parhaillaan merkityksellinen. Muistelijat kävelivät reitin uudelleen tutkija seuranaan eli toimivat korvintodistajina äänimaisemassa. Tällöin äänimuistoihin keskittyvä kerronta herätti sekä moniaistisesti elettyjä kokemuksia että erityisiä äänimaisemamuistoja.²¹

17. Hans-Joachim Braun (toim.) (2002) *Music and Technology in the twentieth Century*, Baltimore: The John Hopkins University Press; Outi Ampuja (2007) *Melun sielo kaupunkielämän välttämättömyytenä. Melu ympäristöongelmana ja sen synnyttämien reaktioiden kulttuurinen käsittely Helsingissä*, *Bibliotheca Historica* 110, Helsinki: SKS; Juha Korvenpää (2005) *Arkipäiväiset äänet musiikissa*, teoksessa Outi Ampuja & Kaarina Kilpiö (toim.) *Kuultavaa menneisyys. Suomalaista äänimaiseman historiaa*, Turku: Turun historiallinen yhdistys ry, 158–179.

18. Muistitietohistorian edellyttämää teknologista sidosta on mahdollista verrata siihen byrokraattiseen sidokseen, joka on ollut monen historiallisen kirjallisia lähdeaineistoja tuottaneen arkistointiperiaatteen taustalla. Tiedon ja vallan välinen tuottava sidos on mielenkiintoinen pohdinnan alue muun muassa historia- ja yhteiskuntatieteissä käytettävien erityyppisten aineistojen osalta. Ks. esim. Michel Foucault (1982) 'Afterword: the subject and power', teoksessa Hubert Dreyfus, & Paul Rabinow (toim.) *Michel Foucault: beyond structuralism and hermeneutics. With an afterword by Michel Foucault*, Sussex: The Harvester Press Limited, 208–226.

19. Helmi Järviluoma-Mäkelä (2010) 'Ääniperinnön korvintodistajat makuulla ja kävelyllä', *Hiidenkivi* 3, 17, 23; ks. myös Marta Kubiszyn (2006) 'Oral history as a dialogue with the Polish-Jewish past', teoksessa Marta Kurkowska-Budzan & Krzysztof Zamorski (toim.) *Oral history: The challenges of dialogue*, Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 173–177.

20. Schafer (1977); Schafer (1992); Järviluoma-Mäkelä (2010) 22–23.

21. Helmi Järviluoma-Mäkelän johtamassa tutkimushankkeessa *Ääniympäristöt muutoksessa (AEC)* (2000–2005) kansainvälinen tutkimusryhmä tutki kuutta eurooppalaista kylää: ne olivat ruotsalainen Skruv, eteläsaksalainen Bissingen, pohjoisitalialainen Cembra, bretagnelainen Lesconil, skotlantilainen Dollar ja suo-

Eletyssä tilassa äänimuistot kietoutuvat muiden aistien tuomiin paikkojen muistoihin; samoin ruumiin muistissa sosiaalinen ja henkilökohtainen muisti limittyvät toisiinsa. Menneet aistielämykset äänineen, tuoksuineen ja väreineen piirtävät kaaren menneestä nykyisyyteen, ja rakentavat paikallista aistihistoriaa. Samalla henkilökohtainen ja sosiaalinen muistelu silmikoituvat toisiinsa, ja yhteisestä muistista muodostuu olennaisesti ruumiillista muistia.²² Helmi Järviluoma-Mäkelän sanoin ”[a]listit rakentavat paikkaa, samalla kun paikkaan rakentuu merkityksiä[...]”²³ Ääni on olennainen osa dialogia, jota käydään paikan rakentuessa mielessä ja muistissa monisyisin tavoin.²⁴

Haastattelutilanne, jossa kertoja muistelee lapsuuttaan, on eräänlainen suullinen ja kuviteltu aistimuistokävely. Se on usein, joskaan ei aina fyysisesti rajattu tiettyyn sisältöön, jolloin elettyjä paikkoja lähestytään mielikuvallisesti. Eletyn tilan ja paikan äänet korvautuvat kertojan äänellä, joka välittää kuulijalle aistimaiseman tapahtumineen ja suhteineen. Laajemmin elettyjen tilojen ja paikkojen muistelussa on kysymys poikkitieteisestä aistimuistitutkimuksesta, jonka piiriin nivELYvät muun muassa muistitietohistoria eri lajeineen, äänimaisematutkimus tai ruumiinfenomenologinen tutkimus. Niissä kaikissa hyödynnetään samantapaista oivallusta ”aisteintodistajasta”, joka tekee eletystä ympäristöstään havaintoja, kokee, muistaa ja muistelee sitä erilaisin kerrostuvina ja ristiriitaisinkin tavoin.²⁵

Lumen raavinta ja saappaiden narina: äänten kuulostelusta aistimaiseman muisteluun

Lumi oli olennainen osa 1900-luvun alkupuolen lapsuuden aistimuistoja ja -maismaa. Lumen keskeisyyttä ja moniaistisuutta korosti koulumatkojen säännöllistyminen osaksi lasten enemmistön talvikausien arkea. Maaseudulla varsinkin Sisä-Suomessa, pohjois- ja itäosissa syrjäseutujen lasten koulumatkat saattoivat olla pitkiä, jopa lähes kymmenkilometrisiä. Lumen kokeminen oli kokonaisvaltaista kehollista aistimaisemassa toimimista, jossa kulkeville lapsille muodostui tiheään toistuvia tunto-, näkö-,

kuulo- ja kinesteettisiä muistoja. Kivijärveläinen metsänhoitajan tytär (s. 1911) muisteli 5 kilometrin koulumatkaansa kirkonkylälle lumen tullen. Muistot lumesta kiteytyivät – paitsi lumen kirkkauteen, kylmyyteen ja upottavuuteen – lumen ääniin tuiskuna, lumessa ”marssimisena” ja lumenaurauksen ”raapimisena”:

”[T]iet ei ollu sillon avattu, nii se tuota piti kulukea monesti paksussa hangessa ja männä suksilla ja millä millonki. Ja pakka- sessa, ja eihän sillo ollu tuota vaatteet niinku nyt on. Sillon oli lyhytlahkeinen sukka vain. Se oli te kuvottu sukka, joka remmillä piettiin kiinni tänne [...]”²⁶ Enim- mäkseen käveltiin, mutta olihan sitte semmosia kotitekosia suksia, ku isät ja veljet tekivät, teki tuota puusta suksia. Ja niillä sitte ihmeellisesti niillä, jos ol hyvä keli, niin pääsi kulkemaan. Muta sitte, ja kun ol suojailema ja saatto olla paksusti tuoretta lunta, niin kyllä se ol melekosta

malainen Nauvo. Helmi Järviluoma (2002a); Järviluoma-Mäkelä (2010); Noora Vikman (2005) 'Ikkunaluukkuja äänimaisemaan – äänimaiseman rytmikasta ja kulttuurisista taustoista', teoksessa Outi Ampuja & Kaarina Kilpiö (toim.) *Kuultava menneisyys: suomalaista äänimaiseman historiaa*, Turku: Turun historiallinen yhdistys ry, 304–337.

22. Saara Tuomaala (2009b) 'The Bicycle and Bodily Identities of Finnish Rural Youth from the 1920s to the 1940s', *Ethnologia Fennica* 36, 54–71, Laura Stark: 'Empowering Practices: Perspectives on Modernisation in Finland 1860–1960', *Ethnologia Fennica* 36, 4–18.

23. Näytettä on lyhennetty.

24. Järviluoma-Mäkelä (2010) 24.

25. Aisteintodistajan käsitteellä tarkoitan moniaistisesti ympäristöään havainnoivaa ja sitä muistavaa henkilöä. Kyseessä on tähän artikkeliin muotoilemani laajennettu sovelletus korvintodistajan käsitteestä. Ks. aihepiiriä käsittelevää poikkitieteistä tutkimusta, esim. Järviluoma (2002); Schafer (1992); Barry Truax (2001) *Acoustic Communication*, Westport, Connecticut: Ablex Publications; Edward S. Casey (1987) *Remembering. A Phenomenological Study*, Bloomington & Indianapolis: Indiana University Press; Saara Tuomaala (2009a) 'The Dialogue In-Between. Phenomenological Perspective on Women's Interviews', teoksessa Marta Kurkowska-Budzan & Krzysztof Zamorski (toim.) *Oral history: The challenges of dialogue*, Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 77–86; Simo Laakkonen, & Jorma Kivistö (2001) 'Kaatopaikan Helmi: Avaus helsinkiläisten lasten ympäristöhistoriaan', teoksessa Matti Hannikainen & Mikko Salavuo (toim.) *Elämän muotoja: Kertomuksia yksilöistä ja yhteiskunnasta*, Rauma: Koala-kustannus, 21–43.

marssimista sitte. [...] [E]ihän silloin aukastu rautatietäkään. [...] [J]oskus ku semmosella puisella puuauralla hevosvetosesti pikkusen raavittiin sitä tietä, mutta eihän siitä paljo mittää hyötyynnä.[...]”

Muistelija nivoi kokemukset lumessa kulkeemisesta menneen ja nykyisen (1990-luvun) maailman arvottavalle vertailulle:

”Sitä vaan mentiin ja sitte kovilla pakkasilla, nii mentii vain, vaikka tuota, vaikka matkaa oli ja kylmä oli. Niin se ol semmosta. Ei sitä, sitä ei ootettu mittään valamista, mutta sitä yritettiin aina ite.”

Haastattelemani 1900-luvun alkupuolella syntyneet ja lapsuutensa maaseudulla eläneet kertojat olivat eläneet kulttuurisessa siirtymävaiheessa, jossa perinteisestä äänimaailmasta ja -maisemasta siirryttiin moderniin.²⁷ Heidän kerronnassaan tulee esille herkistyminen muutoksesta kertomiselle ja sen reflektoinnille. Lapsuus- ja nuoruusmuistojen yhteydessä tapahtuu jatkuvaa menneen ja nykyisen elämän vertailua, perinteisen ja modernin maailman omakoh- taista arvottamista.²⁸ Maaseudulla säilyi monia perinteiseen äänimaailmaan liittyviä

26. Haastattelunäytettä on lyhennetty.

27. Haastattelujen tekstintäminen syntyy kunkin kirjoittajan hahmottamana tekstikokonaisuutena, johon vaikuttavat tutkimuksen tavoitteet, konteksti, henkilökohtaiset valinnat ja tausta. Humanistisessa ja yhteiskuntatieteellisessä haastattelututkimuksessa käytetyssä ns. etnografisessa litterointitavassa tekstiin ei merkitä esimerkiksi taukoja tai puheäänien vaihteluita. Sen sijaan puheen tutkimukseen keskittyvässä etnopoeti- sessa menetelmässä muu kuin verbaalinen viestintä otetaan huomioon. Etnopoetiikkakin tekstinnöksessä häviää huomattava osa sanattomasta viestinnästä, joka on erilaisia diskursiivisia tasoja sisältävää ja merkityksiä rakentavaa. Tutkimustavoitteenani on ollut yhdistää suullisen aineiston tulkinta kirjallisiin lähteisiin. Käytännössä tämä tapahtuu tekstinnettyjen haastatteluiden, arkistoaineiston ja painetun kirjallisuuden välisenä vertailuna, jolloin etnografista litterointitapaa voi pitää riittävänä. Pyrkimyksenä on myös ollut säilyttää osa haastattelukerronnan sisältämästä esityskeskisest- tä ja ei-verbaalisesta viestinnästä. Tekstinnöksiin on merkitty huokauksia, äännähdyksiä, naurahduksia, taukoja sekä voimakkaita puheen painotuksia. Erityisesti on kirjattu nauraminen [naurua] keskeisenä ja monimerkityksisenä metakommunikatiivisena ilmaisu- muotona, joka on myös suhteellisen helposti kirjatta- vissa. Tuomaala (2004) Liite 7.

luonnonäänten elementtejä kertojien koko elämänsä ajan. Tuulen ja sateen, niiden suunnan ja voimakkuuden, samoin kuin muiden ympäristön äänien kuunteleminen – akustinen kommunikaatio – kuului maa- seudun elämään erityisesti viljelijäperheissä eri vuoden- ja vuorokaudenaikoina pitkälle 1900-luvulle. Perinteisessä agraarikulttuu- rissa luonnon äänet sisälsivät elämän yllä- pitämiselle ja jatkamiselle olennaisia vieste- jä ja tietoa, jonka ennusteleva kuulostelu oli syytä oppia varhain. Tarvittaessa luonnon- ääniin oli osattava reagoida, esimerkiksi kylvökauden ja karjan laitumelle laskemi- sen aikana erilaisin äänekkäin seremonioin ja riitein. Vastaavasti syksyinen talvikauteen ja sisätiloihin siirtyminen ilmaistiin säännel- lyllä äänettömyydellä tai hiljaisuudella.²⁹

Äänien kuulosteluun liittyi muun aisti- mellisen tiedon kuten valon ja lämmön vaihteluiden tarkkailu, samoin eläinten ja niiden elinpiirien. Veden sijainti ja kulku olivat tärkeää tietoa. Ääniin ja äänimaail- maan liittyviä muistoja ei voi erottaa muista aistimuistoista; äänimaiseman sijasta onkin parempi puhua kokonaisvaltaisesti men- neestä aistimaisemasta.³⁰ Muistitieto on eri-

28. Ks. Korkiakangas (1999) 'Muisti, muistelu, perin- ne', teoksessa Bo Lönnqvist, Elina Kiuru & Eeva Uu- sitalo (toim.) *Kulttuurin muuttuvat kasvot. Jobdatusta etnologiatieteisiin*, Tietolipas 155, Helsinki: SKS, 155–176; Laura Aro (1996) *Minä kylässä: identiteetikertomus haastattelututkimuksen folklorena*, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 650, Helsinki: SKS; Marja Saarenheimo (1997) *Jos etsit kadonnutta aikaa. Vanhuus ja oman elämän muisteleminen*, Tampere: Vastapaino.

29. Saara Tuomaala (2004a) 'How did a shepherd's life story become a patriotic song? Narrating past rural childhood of the 1920s and 1930s in Finland', teok- sessa Anu Lahtinen & Kirsi Vainio-Korhonen (toim.), *History and Change*, Helsinki: Finnish Literary Society, 65–66; Peter Englund (2004) *Hiljaisuuden historia*. Ruotsinkielinen alkuteos *Tystmadens historia och andra essäer*, käännös Timo Hämäläinen, Helsinki: WSOY, 14–18; Riitta Rainio (2005) 'Mikält kellot kuu- luu, sikält pahat pajetkoon!' Akustinen kommunikaatio suomalaisissa kansanomaisissa riiteissä', teoksessa Outi Ampuja & Kaarina Kilpiö (toim.) *Kuultava meneisyys: suomalaista äänimaiseman historiaa*, Turku: Turun historiallinen yhdistys ry, 280–303.

30. Ks. aihepiiristä kivun aistimuksina ja luontosuh- teen muutoksina, Ulla Piela (2002), 'Luonto ja muut- tuvat maailmat kansanlääkinnässä', teoksessa Hilikka Helsti, Laura Stark & Saara Tuomaala (toim.) *Modernisaatio ja kansan kokemus Suomessa 1860–1960*, Helsinki: SKS, 277–331.

*Valkealan kirkonkylässä beinäkuussa 1960. Ehtookellot soitettiin kirkontornista. Väki kokoontui ilta-
miin Naitinkolkkiaan. Suomen Kuvapalvelu / Tuovi Nousiainen.*

tyistä aistihistoriaa, joka kytkeytyy muistelukerronnan kokonaisuuteen ja aktivoituu haastattelukohtaamisen nykymomentissa. Toisin sanoen tämä aistimelliseen tietoon kytkeytyvä muistelu ei useinkaan ole kerronnassa eriytettyä, vaan liittyy kokonaistunnelman tai -tilanteen rakentamiseen.

Omissa haastattelukysymyksissäni ei ollut erillistä aisteihin liittyvää temaattista osiota, vaikka toisinaan teinkin aistimuistoja valottavia täsmennyksiä. Ääniin liittyvät muistot, joita kertojat toivat oma-aloitteisesti esille, olivat kahdensuuntaisia. Ne liittyivät joko poikkeuksellisiin tilanteisiin tai tiettyihin arjen jatkuvuuksiin. Monissa haastatteluissa muita aistimellisiä muistoja enemmän tulevat spontaanisti esille visuaaliset, näkemiseen ja valoon liittyvät muistot. Toisena tulevat esille erilaiset kosketukseen ja kehoon liittyvät yleisaistimukset kuten kylmyys ja

lämpö, kosteus ja kuivuus, terävyys ja kovuus tai pehmeys. Tuoksut, hajut ja äänet tuodaan esille poikkeuksellisesti, varsinkin jollei haastattelukysymyksiin ole liitetty erityisesti aisteihin liittyvää muistelua.

Kuten Peter Englund (2004) on todennut, maaseudun perinteinen akustinen horisontti oli laaja ja koostui useista äänimerkeistä. Ne kuten kirkonkellot, pyykinpesun äänet rannalla, vasaran- ja kirveeniskut, pihojen koiranhaukku tai leikkivien lasten äänet, toimivat äänimaiseman maamerkkeinä. Uudisviljelykset, metsänhakuut ja tieverkosto laajensivat horisonttia, ja suhteellisen harvassa olevat äänet kantautuivat pitkiä matkoja äänimaisemassa. Tässä aistimaisemassa oli toiminnan, kohtaamisten ja suhteiden kerroksia, jotka tulevat esille erilaisina muistelukerronnan elettyinä konteksteina. Ääni- ja aistimaiseman kontekstit ovat ra-

kentuneet sosiaalisten suhteiden ja elinymäristöjen kohtaamisina kertojan elämänsä aikana. Ne muodostavat kokemuksen ja toiminnan jaetun rytmisen taustan, joka selittää äänimaiseman dynamiikkaa juhlassa ja arjessa, kriisitilanteissa kuten sodissa, vuorokauden ja vuodenaikojen muutoksissa. Toiset muistoista ovat julkisemmin yhteisöllisiä tai yhteiskunnan eri instituutioihin liittyviä, toiset taas yksityisempiä kuten kotitaloon tai perheeseen kytkettyjä.³¹

Osa kertojista on muita orientoituneempi aistimuistojen ja -maiseman muisteluun ja reflektointiin. Toisten kerronnassa korostuvat sen sijaan esimerkiksi toiminta ja tapahtumat, sosiaaliset suhteet, arjen käytännöt tai henkilöiden muistelu. Tiedyt äänet saattavat myös muistuttaa tietyn ihmisen tai paikan peruspiirteistä. Maanviljelijän poika (s. 1928) Paavolasta kiteytti isoäitinsä, suuren talon leskiemännän, kahteen kuulomuistoon, avainnipun kilinään lanteilla ja rasvasaappaiden narinaan. Niiden kuuluminen merkitsi isoäidin reittien ja toiminnan piirtymistä esiin talossa ja pihapiirissä:

”Niä, jotkuha sitä halus sitä narinaa (– –)³² [naurua] siihen kenkään, niin se suutari kysy, että pannaanko sitä narua, narua nyt enempi tai vähempi sitä. [...] Tiesi missä pääemäntä menee avaintensa kanssa, kun vaan niin... [...] Joo, kyllä, kyllä ne narisi kengät. Ei sitä lasten kenkiin pantu. [...] Se oli siinä kotona vaan. Ei sitä mummon kans kulettu pihapiiriä etemmäs – ei, joo, ei ei!”

Samainen paavolalainen mieskertoja kuvaili urheilukilpailujen ja Markus-sedän lastentuntien kuuntelua kotinsa pirtissä 1930-luvun lopulla. Koska radio ei kuulunut jokaisen kodin varustuksiin, vauraammassa talossa ollut vastaanotin keräsi naapuriston lapset yhteen. Vuonna 1927 alkanut lastenradiotoiminta ja Markus-sedän satutunnit, joihin lapset pääsivät lauluineen esiintymään, nivoutuivat Yleisradion kansanvalitukselliseen ja kasvattavaan ohjelmaraamiin. Markus-sedän ääni yhdisti osaltaan kaupunkilais- ja maalaislasten kokemuksia ja loi modernin suomalaislapsuuden ääni-

muistoja. Samoihin aikoihin alkoi kouluradion kuunteleminen:

”Se tuli meille, setä osti ensimmäisen ration, se oli jotaki kolomekytäteitemän vuosien. [...] Kyllä taisi olla joku kolomenkympin hiihto ja tämmösiä. Että niitähän tietenkin kuunneltiin. [...] Nii, ja sitte oli, lastentunthän kuunneltiin hirviän tärkeesti sillon, kun Markus Rautio oli, oli se lasten ohjelmoin toimittaja.”

Radiotekniikka kehittyi nopeasti ensimmäisen maailmansodan aikana ja ensimmäiset radiot yksityisine radioasemineen rantautuivat Suomeen 1920-luvun alussa. Yleisradio lähetti ensimmäiset ohjelmansa syyskuussa 1926. Radiotoiminta teki kuunneltavissa olevasta äänimaailmasta ensi kertaa moderniin tekniikkaan sidotun ja julkisesti jaetun kulttuurisen kentän, valtakunnallisesti ja maailmanlaajuisesti. Lähetysajaltaan rajoitettunakin radio moninkertaisti kuunneltavissa olleen musiikin määrän. Eurooppalaisia orkestereita saattoi kuunnella jokaisessa kodissa ja peräkammarissa, ja porvarilliseen elämäntapaan liittyvänä klassisen musiikin estetiikka herätti voimakkaita tunteita ja mielipiteitä maalais- ja työläiskodeissa. Populaarimusiikin osuus lisääntyi vähitellen. Viikko-ohjelmaan tulivat lauantailet *Iloiset illat* vuodesta 1927 lähtien ja vuonna 1935 aloitettiin lauantailettoivekonsertit. Kevyttä musiikkia sai toivoa ohjelman loppuosassa.³³

Kotipiirissä kaikuneisiin lauluihin liittyvät 1900-luvun alkupuolella myös gramofonit ja äänilevyt. Tämä äänitetyn musiikin läpimurto oli kuitenkin radiota verkkaisem-

31. Peter Englund (2004) 16–17; Vikman (2005) 305–312; Truax (2001); Tuomaala (2009b); Ulla-Maija Peltonen (2003) *Muistin paikat: Vuoden 1918 sisällissodan muistamisesta ja unohtamisesta*, Helsinki: SKS.

32. Epäselvä kohta.

33. Tuomo Olkkonen (2007) 'Suomalaisen populaarikulttuurin nuoruusvuodet', teoksessa Kai Häggman et al. (toim.) *Suomalaisen arjen historia. Modernin Suomen synty*, Porvoo: Weilin+Göös & WSOY, 197–217; Eino Lyytinen (1996) *Perustamisesta talvisotaan. Yleisradion historia 1926–1949*. 1.osa, Helsinki: Yleisradio, WSOY painolaitokset, 7–128.

paa, sillä äänilevyt pysyivät kalliina 1920-luvun loppupuolelle asti ja olivat pääasiassa nuorten ja varakkaiden kaupunkilaiskotien ulottuvilla. Kiertäviä gramofoniesityksiä pääsivät seuraamaan kaupunkien työläisperheet ja -lapset, ja maalla kylän ainoan ”rammarin” musisointia kokoonnuttiin aluksi kuuntelemaan yhdessä niin kuin radiosta urheiluselostuksia ja uutisia. 1930-luvulta alkaen uudet matkagramofonit ja lisääntyvä kotimainen äänilevyvalikoima valloittivat myös maaseutua ja työläiskoteja. Gramofoneja käytettiin tansseissa soittajia korvaamaan. Paavolalainen kertoja muistelee sotaajan kiellettyjä nuorten nurkkatansseja, joita pidettiin ulkoilmassa gramofonimusiikin tahdittamana. Luonnonäänet yhtyivät tekniikan tuomiin, ja nuoruuteen liitetty auditiivinen ikäkausikulttuuri sai moderneja ominaispiirteitään jo ennen 1950- ja 1960-lukujen populaarikulttuurin murrosta. Nurkkatanssien osallistumisehtona oli rip-pikoulun käyminen, ainakin periaatteessa:

”[S]e oli aivan mettämaastossa ne piirinpyöriäiset. [L]uonnonhelemassa, siellä kiven ympärillä.[...] Oli, oli kovastiki kiellettyjä, polliisein kanssa[...] No se oli se sana hyvä kulukemaan ympäri kyllää niitä tanssiväkiä [nauraa] [...] Joo, ei muuta ku tanssittiin, joo. Grammarilla soitettiin. Vaikiaa se aika oli silloin, että rintamasotilaita oli lomalla ja ne olivat niin – se oli rajua se niitten meininki.”

Muistelukerrontaan liittyy keskeisesti tilallisuuden problematiikka. Sen yhteydessä nousee esille menneiden paikkojen ja tilojen ajallinen kerrostuminen, samoin eletyn menneisyyden vertautuminen kerrontahetken paikkoihin ja tiloihin. Haastatteluissani paikallisuus, kivijärväläisyys ja paavolalaisuus, yhdisti kertojia kaksinkertaisesti, sillä he olivat paitsi eläneet lapsuutensa haastattelupaikkakunnalla, myös asuneet siellä tai palanneet sinne aikuisiässään. Tämä kertojia yhdistävä piirre muuttui haastatteluja analysoidessani kiinnostavaksi tutkimuksen kontekstiksi, joka sisältää myös aistimaiseman ja laajemmin aistikulttuurin. Haastattelussa elämänsä muisteleva kertoja on kor-

vin- ja aisteintodistaja, joka tuo kuulijalle esille mennyttä aistimaisemaansa. Välillä tuo maisema täsmentyy konkreettisiin muistoihin ja viittauksin äänimaisemaksi. Monesti kertoja rakentaa kuitenkin yleisemmän, viitteellisemmän aistimaiseman historialliseksi kontekstiksi, joka sisältää implisiittisesti eri aistein havaitun ja koetun maailman, sekä sitä määrittävän aistikulttuurin.³⁴ Tätä ajallista maailmaa voi nimetä aistein eletyksi paikaksi ja tilaksi, johon ankkuroituu auditiivinen ulottuvuus. Kerrotuilla erityispiirteillä, sekä luontoon että inhimilliseen maailmaan liittyvillä, on ollut erityinen äänellinen ulottuvuutensa ja vaikutuksensa silloinkin, kun sitä ei muisteltaessa verbalisoida.

Lähestymistapoja äänellisyyteen osana ruumiillista ja aistittua menneisyyttä

Äänen muodostumista haastattelutilanteessa on mahdollista tarkastella äänellisyytenä tai äänikulttuurin osatekijänä. Äänissä rakentuu henkilökohtaista ja sosiaalista menneisyyttä koskevia merkityksiä. Kertojien ääntä on pohdittu laajalti muistitietohistoriassa sekä muissa haastattelumenetelmää hyödyntävissä lähitieteissä kuten etnografisessa ja antropologisessa tutkimuksessa. Lähestymistapa on ollut usein äänen, puheen tai ruumiillisuuden symbolisia ja metaforisia, kulttuurisia merkityksiä pohtivaa, eikä niinkään äänen ja äänenkäytön tarkastelua fyysisenä ja aistillisena elementtinä. Metaforisena ääni on liitetty vallankäytön ja valtahierarkioiden analyttiseen ja kriittiseen tarkasteluun, yksilöiden ja ryhmien ilmaisen vapautta ja tapoja kuvaavaksi käsitteeksi. Vastaavasti muun muassa muistitietohistoriassa, feministisessä ja hermeneuttisessa tutkimuksessa äänen merkitystä on korostettu myös tutkittavien näkökulmien huomioinnissa ja sen vaikutuksista tutkimustuloksiin.³⁵

34. Ks. Helmi Järviluoma (2007) ”’Kuulen korvissani vieläkin’ – muistellut kuulokuvat”, teoksessa Seppo Knuutila & Ulla Piela (toim.) *Menneisyys on toista maata*, KSVK 86, Helsinki: SKS; Saara Tuomaala (2004a) 57–77.

35. Tuomaala (2006); Jamilah Ahmed (2004) ’Reaching the body: Future directions’, teoksessa Helen Thomas

Äänellisyyttä ja ääniä on mahdollista tarkastella aistimuistitutkimuksena. Sen yhteydessä äänellisyyden kokemuksia muistelukerronnassa voi lähestyä muun muassa ruumiinfenomenologisesta näkökulmasta. Feministisessä ruumiinfenomenologisessa tutkimuksessa on hahmotettu 1990-luvulta alkaen subjektiivisuutta ja ruumiillisuutta samanaikaisesti aistillisina, fyysisinä ja psyykkisinä prosesseina. Ne tapahtuvat instituutioiden ja elinympäristön mikrovallan käytännöissä, järjestyksissä ja sosiaalisissa suhteissa. Samalla on ryhdytty purkamaan käsitystä modernista universaalista ruumiillisuudesta. Toisin sanoen ruumiillisuutta on tarkasteltu aistien prosessoimana merkityksenannon politiikkana, eikä subjektin tai sukupuolen ”autenttisena äänenä” tai transsendentaalina heijastuspintana.³⁶ Kun ruumista tarkastellaan sidoksissa ympäröivän aistitun kulttuurin valtaan ja sen käytäntöihin, se ymmärretään paitsi omakohtaiseksi kokemukseksi, myös yhteiskunnallisissa diskursseissa määrittäneeksi ja kulttuurisesti tuotetuksi tilaksi ja asemaksi, positioksi. Vastaavasti aistihistoriassa ruumiillisuutta on mahdollista tarkastella yhteisöllisesti opittujen tunnetilojen ja toimintojen järjestelmänä ja välineenä.

Ruumiinfenomenologi Maurice Merleau-Ponty on nimittänyt eletyn menneisyyden läsnäoloa ihmisessä kerrostumaksi (*la sédimentation*), joka muodostuu subjektin toistamista ja vahvistamista ruumiillisista asennoista erityisissä historiallisissa ja sosiaalisissa tilanteissa.³⁷ Kerrostuman käsitteen kautta on mahdollista hahmottaa historiallisen, aistivan subjektin muodostumista, jossa ovat olennaisia samanaikaisesti ruumiillisten kokemusten dialogisuus ja aktiivisuus, niiden vallanalaisuus ja vallankäyttö sekä subjektiivinen muisti, jaettu muistaminen ja muistelu.³⁸ Omakohtaisesti eletty lapsuus ja nuoruus muodostuvat äänimuistojen ja äänikulttuurin kerrostumina, jonka kertoja tuo esille esimerkiksi elämäkerrallisesa haastatteludialogissa.

Ruumiinfenomenologisesta näkökulmasta aistimuistojen kuten äänimuistojen ruumiillisuus ilmenee omakohtaisten kokemusten kerrostuneisuutena ja tilanteisuutena.

Tällöin näitä ruumiillisuuden subjektiivisia ulottuvuuksia on mahdollista tutkia muun muassa historiallisina äänijälkinä, joita tuotetaan erilaisissa ajallisesti, tilallisesti ja yhteisöllisesti kerrostuneissa vuorovaikutussuhteissa.³⁹ Lapsuuden ja nuoruuden lähiympäristöt ja -yhteisöt muodostavat äänimaisemineen näiden suhteiden vanhimman äänikulttuurisen kerrostuman; tutkimuksessa käytetyksi uusimmaksi kerrostumaksi jää niitä koskeva, vanhuudessa taltioitu haastattelu.

Äänellisyys historiassa

Oraalisuus, ihmiseltä ihmiselle välittyvä ääni ja puhe, ovat olleet keskeisiä inhimillisessä historiassa. Perinteisissä yhteisöissä myös kirjalliset tekstit perustuivat pitkälti niiden suulliselle esittämiselle, muotoilulle, vakuuttamiselle ja muistamiselle. Tämä ei rajoittunut vain arkiseen tiedonvälitykseen ja kaupankäyntiin tai taiteelliseen ilmaisuun kuten lauluun, runouteen tai teatteriin. Suullisuuden keskeisyys tiedon tuottamisessa ja välittämisessä oli olennainen myös

& Jamilah Ahmed (toim.) *Cultural Bodies. Ethnography and Theory*, Oxford: Blackwell, 2–24; Selma Leydersondorff, Luisa Passerini & Paul Thompson (1996) (toim.) *Gender and Memory*. International Yearbook of Oral History and Life Stories. Volume IV, Oxford: Oxford University Press; Michel de Certeau (1988) *The Writing of History*. Transl. by Tom Conley. *L'écriture de l'histoire*, New York: Columbia University Press; Hans-Georg Gadamer (2000) *Hermeneutik, Ästhetik, praktische Philosophie*, Heidelberg: Universitätsverlag Winter.

36. Judith Butler (1993) *Bodies that Matter: On the Discursive Limits of Sex*, London: Routledge; Monika M. Langer (1989) *Merleau-Ponty's Phenomenology of Perception: A Guide and a Commentary*, London: MacMillan; Wendy Parkins (2000) 'Protesting like a girl. Dissent and feminist strategy', *Feminist Theory* 1(1), 59–78; Tuomaala (2009a); Sara Heinämaa (1996) *Ele, tyylit ja sukupuoli. Merleau-Pontyn ja Beauvoirin ruumiinfenomenologia ja sen merkitys sukupuolikielisykselle*, Helsinki: Gaudeamus; Martina Reuter (1997) *Anorektisen ruumiin fenomenologia*, teoksessa Sara Heinämaa, Martina Reuter & Kirsi Saarikangas (toim.) *Ruumiin kuvia. Subjektin ja sukupuolen muunnelmia*, Helsinki: Gaudeamus.

37. Maurice Merleau-Ponty (1962) *Phenomenology of Perception*, transl. Colin Smith. *Phénoménologie de la perception*, Boston: Routledge and Kegan, 197, 441.

38. Tuomaala (2004b) 339–341; Tuomaala (2009a) 79–81.

39. Casey 1987; Vikman 2005.

niille tiedon tuottamisen muodoille ja insti-
tuutioille, jotka perustuivat kirjalliselle kaa-
nonille kuten uskonnollisessa ja tieteellisessä
ajattelussa. Suullinen, ääneen tuotettu
uskonnollinen rituaali tai filosofinen kes-
kustelu olivat olennainen osa kulttuurista
uusintamista ja luomista. Bruce R. Smith
(1999) on hahmottanut äänellisyyden ym-
päriille keskittyvää maailmankuvaa, jota hän
on tutkinut Englannissa varhaisen modernin
ajan äänimaailmassa. Aikakauden ”puhumi-
sen ja kuuntelemisen protokolleja” rekon-
struotaessa tulevat ymmärrettäviksi ne tavat,
joilla ihmisten minuuks on rakentunut pu-
heessa ja puheena tietyssä ajassa, paikassa
ja yhteisössä.⁴⁰

Bruce R. Smithin mukaan tämänkaltainen
”puheen ekologia” ottaa huomioon, että
kulttuurit eivät muodostu ainoastaan näke-
mänsä vaan myös kuulemansa ja sanoman-
sa perusteella.⁴¹ Kulttuurien akustinen ho-
risonitti ja sen sisältämä äänimaailma eivät
ole ainoastaan kielellisiä, vaan ohikiitävinä
ja haihtuvina äänet sisältävät monitasoisesti
ja runsaasti tietoa ympäröivästä muustakin
aistimaailmasta.⁴² Kirjallisen kulttuurin
levitessä ja vakiintuessa modernina aikana
suullinen kulttuuri on säilynyt pitkään olen-
naisena niissä yhteisöissä ja yhteiskunnissa,
joiden ei ole ollut mahdollista luoda tai va-
kiinnuttaa omaa kirjoitettua ja tekstuaalista
maailmaa kuten esimerkiksi vielä 1800-lu-
vun alkupuolen suomenkielisessä yhteisös-
sä, monissa ns. alkuperäiskulttuureissa tai
afrikkalaisamerikkalaisessa kulttuurissa.

Michel de Certeau (1988, 209–243) on
pohtinut äänellisyyden ja suullisen ilmaisun
merkitystä osana modernin historian kirjoit-
uksen syntyä. Hän näkee puheen aistimel-
lisena ja empiirisenä perustana, johon kir-
joituksen ”etnologinen diskurssi”⁴³ ankkuroi
kerrontansa ja diskursiivisen logiikkansa.
Samalla kirjoitus ammentaa tästä perustasta
oman dokumentaarisen todistusvoimansa.
Modernin ajan alussa löytöretkien ja tieteen
avaamien uusien maailmojen kuvailu, jär-
jestäminen ja todentaminen vaativat lähde-
aineistoa. Eri maailmoita asuttavien inhimil-
listen äänten toistuvat kohtaamiset kiehtoivat
löytäjiä käsittämättömyydellään. Samalla
tuo suullinen ilmaisu vedettiin *logoksen*,

järjen valtapiiriin: katoavasta ja käsittämät-
tömästä äänten massasta muodostui jotain
pysyvää, säilytettyä ja ymmärrettävää. Kirjoit-
us tuotti paikallisesta, aikaan ja yhteisöön
sidotusta puheesta historiaa. Kuten de Cer-
teau kiteyttää, ekspansiivisen ja säilyttävän
luonteensa vuoksi ”historia on arkisto”.⁴⁴ Se
uusintaa ja säilöö puheen oman johdonmu-
kaisuutensa kaavalla, samalla yksinkertais-
taen äänten kirjon ja muuttaen sen objek-
teiksi, joita on mahdollista siirtää ajasta,
paikasta ja yhteisöstä toiseen.

Olennaista äänten löytämisen prosessissa
oli (ja on), että nuo äänet tulkitsti ymmär-
rettäväksi niiden löytäjä – löytöretkeilijä,
lähetyssaarnaaja ja tutkija – eikä niiden al-
kuperäinen tuottaja ja ilmaisija. Modernisaa-
tiossa länsimaisen ajattelun johtolangaksi
luotiin suullisen ja kirjallisen kulttuurin vä-
linen hierarkkinen suhde, joka perustui pe-
rustavanlaatuiselle erolle, mutta myös riip-
puvaisuudelle. Kirjallinen, symboliseen
taksonomiaan perustuva kulttuuri tarvitsi
toteutuakseen äänellisen maailman aistimel-
lisen ja ruumiillisen perustan, josta se myös
ammensi mielihyvänsä. ”Sivistyneen ihmi-
sen ja miehen”⁴⁵ kirjoitus määritteli toisten
ihmisten kuten alkuperäiskansojen, kansan-
ihmisten ja naisten puheen totuuden ja sen
sisällämät merkitykset. Äänistä ja puheesta
tuli kirjoituksen ”toinen”. Samalla kirjoituk-
sen logiikkaan kuului erilaisten äänten tul-
kitseminen perustaltaan samanlaisina il-
mauksina, jotka oli kytkettävä johdonmu-
kaisesti tiettyyn universaaliin rakenteeseen.
Ylijäävät äänet karsittiin pois ja ne jäivät
tunnistamattomaksi mongerrukseksi, ään-
nähdyksiksi, kuiskauksiksi ja mölyksi. Niitä

40. Bruce R. Smith (1999) *The Acoustic World of Early Modern England: Attending to the O-Factor*, Chicago & London: University of Chicago Press, 246.

41. Smith (1999) 48.

42. Rekonstruoidessaan varhaisen modernin ajan äänimaailmaa Englannissa Smith käyttää laaja-alaisesti aikalaislähteitä: retorisia ohjekirjoja, anatomioita, arkitektonisia suunnitelmia, musiikkinäytteitä, teatterisuunnitelmia, alueellisia kaupankäynnin määriä sekä esille tulevien äänimaisemien akustisia ominaisuuksia. Smith (1999).

43. de Certeau (1988), 211.

44. de Certeau (1988), 216.

45. de Certeau (1988), 228.

ei luokiteltu alun perin päteviksi edes potentiaalisena lähdeaineistona, kunnes etnografisen, antropologisen ja psykologisen tutkijankatseen ja -korvan uteliaisuus jatkoi aikaisempien löytöretkeilijöiden etsintää entistäkin hienosyisempänä ja symptomaattisempänä etsintänä. Aistien ja järjen, *logoksen*, äänen ja kirjoituksen, villin ja sivistyneen, naisen ja miehen, hullun ja terveen prinssiippien välinen kaksijakoinen ja hierarkkinen valtasuhde rakentui länsimaisen ajattelun lähtökohdaksi. Yhdeksi sen keskeiseksi diskurssiksi kehittyi aikaa taltioiva kaanon, historiankirjoitus, jossa kirjoitus kesytti menneisyyden äänen ja äänellisyysden.⁴⁶

Melua pidetään modernina ilmiönä, mutta myös ei-modernit yhteisöt olivat äänellisiä ja äänekkäitä aina kakofoniaan asti. Pihapiireissä, kylänraiteilla, markkinapaikoilla, kirkonmäellä ja kaupunkien kortteleissa oli omat vaihtelevat äänikerroksensa ja -identiteettinsä. Työn äänet sekoittuivat ihmis- ja eläinäänten koko kirjoon kuiskeesta kiljumiseen. Liikenne koostui hevosten, ve-tojuhtien, vaunujen, kärryjen ja ihmisaskelten potpurista.⁴⁷ Tästä huolimatta modernisaatioon liittyy äänimaailman ja -maiseman ratkaiseva muutos muutenkin kuin kirjallisen ja suullisen maailman hierarkkisena erotteluna. Äänellisyys ja kuulemisen luonne on kokonaisuudessaan muuttunut. Peter Englund (2004) on todennut, että meidän on lähes mahdotonta kuvitella vanhan Euroopan äänimaailmaa. Huomio koskee myös muita maanosia. Keskeistä modernisaation tuomassa muutoksessa on ollut pienten äänten ja niiden merkitysten tajun katoaminen jatkuvaan kohinaan, eikä niinkään siirtyminen hiljaisesta yhteiskunnasta meluisaan. Taustahälystä ja melusta kuten koneiden, laitteiden, moottoreiden ja taustamusiikin kohinasta, jylinästä ja jauhannasta on tullut arkipäivää. Kehitykseen liittyy akustisen horisontin koveneminen ja nopeutuminen, lyheneminen ja yksinkertaistuminen. Esimerkiksi musiikintutkijat ovat osoittaneet, että sinfoniaorkesterit soittivat ennen alhaisemmalla äänenvoimakkuudella ja tauottivat enemmän esityksiään.⁴⁸ Tietäntyyppisestä melusta tai kovista äänistä,

joita ihmiset kohtasivat aikaisemmin muuttaman kerran vuodessa tietyissä juhlissa, rituaaleissa ja karnevaaleissa, on tullut jokapäiväisiä:

”Ennen kuunneltiin paljon intensiivisemmin [...] [S]ekä talonpojan että metsästäjän oli purettava äänen koodit säilyäkseen hengissä. Äänellä oli paljon konkreettisempi merkitys kuin nyt, kun se on muutettu joksikin taustaksi, tarkoitettu poisseulottavaksi. Ja kun meidän kulttuurimme kyky välittää informaatiota ja vaikutelmia näön kautta on lisääntynyt hämmästyttävästi, lähes tainnuttavasti, on kykymme tehdä sama kuulon avulla pikemminkin pienenty-nyt.”⁴⁹

Ihmisten inhimillinen historia, menneisyys ja nykyisyys, syntyy äänistä ja ääninä sekä äänten ja liikkeen rytmeistä. Äänet rakentavat myös hiljaisuuksia, jotka vaihtelevat aikakaudesta, kulttuurista ja elinympäristöstä toiseen. Tullakseen osaksi yhteisöään lap-

46. Ks. esim. Michel Foucault, (1991) *Madness and civilization: a history of insanity in the age of reason*, London: Routledge. [trans., orig. 1961]; Michel de Certeau (1980), *La Possession de Loudon*, 2. painos, Paris: Gallimard; Stephen Harper (2003) *Insanity, Individuals, and Society in Late-Medieval English Literature*, Lewiston: The Edwin Mellen Press.

47. Perinteisessä kaupunkien äänimaisemassa tiheä asuminen vahvisti ääniä aika ajoin meluksi, vaikka äänentaso vaihteli alueen luonteen, korttelien, vuorokauden ajan ja vuodenaajan mukaan. Melun käsite modernissa, negatiivisessa merkityksessä on kuitenkin suhteellinen uusi. Se syntyi uuden, urbaanin keskiluokan myötä 1700-luvulla, jolloin Euroopan suurkaupungit alkoivat kasvaa ja äänentaso nousta. Toisin kuin säätyajan porvaristo ja käsityöläiset, nouseva keskiluokka kaipasi yksityisyyttä, rauhaa ja intiimiyttä. Kiertelevät katukaupustelijat, soittajat, saarnaajat, kerjäläiset, leikkivät lapset ja muu metelöivä massa alkoi merkitä häiriötä ja melusta alkoi tulla ongelma. Samalla hiljaisuuden arvo kasvoi, siitä tuli hienostuneisuuden merkki ja luovan työskentelyn ehto. Englund (2004) 20–25, 27–28; Emily Cockayne (2002) 'Cacophony, or vile scraps on vile instruments: bad music in early modern English towns', *Urban History* 1, 29, 35–47.

48. Englund 2004, 28–29; Ampuja 2007; Anni Ranta (2005) 'Kulutuksen soivat kulissit'. teoksessa Outi Ampuja & Kaarina Kilpiö (toim.) *Kuultava menneisyys: suomalaista äänimaiseman historiaa*, Turku: Turun historiallinen yhdistys ry, 257–278.

49. Englund (2003) 29–30.

sen on opittava käyttämään ja tulkitsemaan yhteisönsä erityistä äänen ja hiljaisuuksien vuorovaikutusta, äänikulttuuria, joka sisältää arvoja, merkityksiä ja toimintamalleja. Äänikulttuuri toteutuu ja muovautuu tietynlaisessa äänimaisemassa.⁵⁰ Tämä inhimillisistä, luonnonäänistä ja lisääntyvästi teknologisesti tuotetuista äänistä koostuva auditiivinen maisema on luonteeltaan kaksisuuntainen. Se koostuu vaihtelevista, dynaamista osa-alueista, mutta sisältää myös jatkuvia tai pitkäkestoisia äänielementtejä. Kokonaisuuksina ja osa-alueina äänille annetaan jatkuvasti uusia kulttuurisia merkityksiä, samalla kun äänellisyys vaikuttaa perustavanlaatuisesti elollisten olentojen fyysiseen ja psyykkiseen elämään.

Historiankirjoituksessa äänimaisema kirjoitetaan uudestaan ja uudelleenlaiseksi. 1990-

luvun haastattelujen kellonlyönnit ovat vaienneet; niiden taltioitu kaiku säilyy niin kauan kuin kuulijat muistavat lyönnit ja merkitsevät niitä muistiin. Samalla menneille äänille annettavat merkitykset muuttuvat ja ankkuroituvat uusiin, äänellisiin ja kirjoitettuihin yhteyksiinsä. ■

50. Ks. Helmi Järviluoma (2003) 'Oletko maisemissa? Lyhyt johdatus äänimaisematutkimukseen', teoksessa Tuomas Eerola, Jukka Louhivuori & Pirkko Moisala (toim.) *Jobdatus musiikintutkimukseen*, Helsinki: Suomen musiikkiteollinen seura; Tuuli Talvitie-Kella (2009) Soittaja oppijana – Vuosina 1880–1940 syntyneiden eteläpohjalaisten soittajien ensikosketukset musiikkiin ja soittamiseen, *Kasvatus & Aika: Kasvatuksen historiallis-yhteiskunnallinen julkaisu* 2(2), http://www.kasvatus-ja-aika.fi/site/?lan=1&page_id=113. Viitattu 14.6.2010; Tuomaala 2010.